

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНАЛІСТИКА

ГІДА І. С.,
аспірант кафедри
кримінального права та правосуддя
(Запорізький національний університет)

УДК 343.102:343.22:346.9

ПІДГОТОВКА ДО ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОВОГО У ВЧИНЕННІ ПРОТИДІЇ ЗАКОННІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКА БУЛА ЗДІЙСНЕНА СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

Статтю присвячено підготовці до допиту підозрюваного у вчиненні протидії законній господарській діяльності, яка була здійснена службовою особою. Визначено основні стадії підготовки до допиту підозрюваного. Підкреслено необхідність складання плану допиту в письмовій формі.

Ключові слова: допит, підготовка, підозрюваний, законна господарська діяльність.

Статья посвящена подготовке к допросу подозреваемого в совершении противодействия законной хозяйственной деятельности, которое было осуществлено служебным лицом. Определены основные стадии подготовки к допросу подозреваемого и рассмотрены особенности каждой из них. Подчеркивается необходимость составления плана допроса в письменной форме.

Ключевые слова: допрос, подготовка, подозреваемый, законная хозяйственная деятельность.

The article is devoted to the preparation for interrogation of a suspect in the obstruction of legitimate business activity, which was carried out by an official. The main stages of preparation for interrogation of the suspect are determined and the features of each of them are considered. The necessity of drawing up a plan in writing is stressed.

Key words: interrogation, preparation, suspect, legitimate business activity.

Вступ. Однією з основних комунікативних слідчих (розшукових) дій, що проводиться під час розслідування протидії законній господарській діяльності, яка вчинена службовою особою (ч. 3 ст. 206 Кримінального кодексу України (далі – КК України)) [1] є допит підозрюваного. Його значимість важко переоцінити в умовах дефіциту інформації, що має місце на початковому етапі розслідування, та можливої протидії з боку осіб, зацікавлених у невстановленні істини.

Доволі важливу роль допиту відводив засновник криміналістичної науки Г. Гросс, який писав: «<...> допитувані особи, це – скелет, а їхні показання – кров і плоть попереднього слідства» [2, с. 75].

Цікавим є порівняння, яке наводить В.Л. Васильєв: «Слідчий – майстер за спрямованістю своєї діяльності схожий на досвідченого хірурга. Обом суспільство дало величезні права. Хірург своїм скальпелем вторгається у свята святих – живе тіло. Ніж хірурга висікає злоякісну пухлину на благо людини, для збереження здорових тканин, для порятунку її життя.

<...> слідчий в ім'я інтересів суспільства та інтересів самої особистості має право вторгтися в інтимний, душевний світ людини, і робить це відповідно до вимог закону. Допит – не менш складна процедура, ніж хірургічна операція. На допиті стикаються два різні світогляди, дві волі, дві тактики боротьби, різні інтереси. <...>» [3, с. 488].

Дійсно, допит – це надзвичайно складна процесуальна дія, і провести її якісно без підготовки просто неможливо.

Проблемам допиту присвятили свої праці такі знані науковці, як: В.П. Бахін [4], О.М. Васильєв [5], В.К. Весельський [6], В.А. Журавель [7], В.О. Коновалова [8], В.Г. Лукашевич [9], М.І. Порубов [10], О.Р. Ратінов [11], О.Б. Соловйов [12], В.Ю. Шепітько [13] та ін.

Дотепер питання підготовки до допиту підозрюваного у вчиненні протидії законній господарській діяльності, яка була здійснена службовою особою, у вітчизняній криміналістичній науці не досліджувалися.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей підготовки до допиту підозрюваного у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 206 КК України (службовою особою з використанням службового становища).

Результати дослідження. Ефективність та інформаційна наповнюваність допиту підозрюваного (службової особи) у вчиненні протидії законній господарській діяльності багато в чому залежать від ретельної підготовки до нього, яка повинна завершитися обов'язковим розробленням плану.

Передує ж цьому копітка робота, яка, на нашу думку, складається з таких стадій: аналіз матеріалів досудового розслідування, вивчення особи підозрюваного, визначення кола запитань, тактичне забезпечення допиту, оцінка можливих тактичних ризиків (див. Схему 1).

Схема 1

Першочерговою задачею у підготовці до допиту підозрюваного у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 206 КК України, є *аналіз матеріалів досудового розслідування*. Слідчому, прокурору у вкрай стислі строки необхідно ретельно вивчити матеріали досудового розслідування. Якщо ж є потреба, то повторно допитати потерпілого, свідків, спеціалістів, експертів.

Велике значення мають результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Особливу увагу варто звернути на дослідження документів, які пов'язані зі службовою діяльністю особи (накази, службові подання, посадові інструкції тощо), і тут може знадобитися допомога різних спеціалістів (бухгалтерів, аудиторів, діловодів та ін.).

Наступною стадією підготовки до допиту є **встановлення інформації щодо особи підозрюваного** як людини і як особистості. Обов'язково вивчаються анкетні дані, характеристики з різних місць роботи, навчання, можливо, з місця проходження строкової військової служби. Доцільним може бути допитати осіб, які безпосередньо працюють або працювали з підозрюваним та не є свідками. Повинен бути встановлений рівень інтелектуальних здібностей підозрюваного.

Представляє інтерес інформація, що стосується фізичного та психічного здоров'я підозрюваної особи. В.О. Коновалова наголошує, що «у підготовці до допиту надзвичайно важливо встановити тип вищої нервової діяльності і темпераменту суб'єкта» [8, с. 47].

Не може оминати слідчий, прокурор і питання майнового стану допитуваного. Слід звернути увагу на нещодавні коштовні придбання (будинки, квартири, автомобілі, прикраси, отримання значних грошових сум на банківські рахунки тощо) підозрюваного, його близьких родичів.

Визначаючи предмет допиту, варто скласти приблизний **перелік запитань**, що будуть поставлені підозрюваній особі.

На нашу думку, в обов'язковому порядку повинні бути з'ясовані такі питання:

1. Анкетні дані підозрюваного, зокрема місце роботи, посада, коло службових обов'язків відповідно до нормативно-правових актів.

2. Чи зрозуміло особі, у вчиненні якого злочину вона підозрюється і наслідки визнання її винною?

3. Чи знайомий підозрюваний із потерпілим (потерпілими)? Якщо так, то як давно, у яких стосунках із ним (ними) перебуває? За яких обставин відбулося знайомство?

4. Чим підозрюваний займався в день скоєння злочину (зокрема, у робочий час)?

5. Чи визнає підозрюваний себе винним у протидії законній господарській діяльності? Якщо так, то де, коли, яким чином вона була здійснена? Чи були співучасники? Чи були намагання приховати злочинне посягання?

6. Якщо ж особа не визнає себе винною, то слід встановити: як особа може пояснити, чому їй повідомлено про підозру та як вона ставиться до фактичних даних, що можуть свідчити про вчинення протидії законній господарській діяльності саме нею?

7. Що ще підозрювана особа бажає розповісти з приводу вчиненого злочину?

Звісно, цей перелік питань є приблизним і потребує уточнень у процесі проведення допиту.

Важко переоцінити важливість **тактичного забезпечення допиту**, під яким розуміється сукупність тактичних прийомів та/або тактичних комбінацій, що можуть застосовуватися у процесі допиту з метою отримання повної та об'єктивної інформації щодо події, яка сталася.

Під час допиту особи, яка підозрюється у вчиненні протидії законній господарській діяльності, можуть застосовуватися абсолютно різні тактичні прийоми (комбінації) залежно від ситуації, що має місце під час його проведення. Проте у процесі підготовки слід визначити конкретні тактичні прийоми (комбінації), у доцільності застосування яких може виникнути нагальна потреба.

Так, у слідчого, прокурора, як свідчить слідча практика щодо злочинів, передбачених ч. 3 ст. 206 КК України, виникають складнощі у встановленні психологічного контакту з допитуваним, що тягне за собою відмову останнього відповідати на запитання, давати показання, і особа, яка проводить допит, зобов'язана його одразу зупинити після отримання заяви підозрюваного відповідно до положень ч. 4 ст. 224 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [14]. Така відмова досить часто пов'язана з рекомендаціями адвоката або ж з упевненістю підозрюваного, що проти нього немає доказів, достатніх для притягнення до кримінальної відповідальності. Через це виникає необхідність в отриманні слідчим, прокурором консультацій спеціаліста-психолога, за допомогою яких на початку допиту все ж таки можливо вдасться «переконати» допитуваного дати правдиві свідчення.

Обов'язковою умовою підготовки до допиту підозрюваного у вчиненні протидії законній господарській діяльності є **врахування тактичних ризиків**. Не можна не погодитися

з думкою О.І. Баянова, який вважає, що «головна причина ризику криється в інформаційній невизначеності, тобто в недостатності, недостовірності інформації, на основі якої встановлюються обставини ситуації. Також причина ризику полягає в наявності безлічі альтернатив (криміналістичних рекомендацій, задач і т.д.), серед яких необхідно зробити вибір, за відсутності часу та інших факторів» [15, с. 499].

Тактичними ризиками під час допиту підозрюваного у вчиненні протидії законній господарській діяльності, яка була здійснена службовою особою, є:

- виникнення конфлікту між допитуваним та особою, яка проводить допит;
- намагання підозрюваного якось спровокувати слідчого, прокурора на прийняття помилкового тактичного рішення;
- контрпідготовка підозрюваного до проведення допиту;
- чимала кількість «білих плям» у матеріалах досудового розслідування;
- часова обмеженість допиту, адже ч. 2 ст. 224 КПК України передбачено, що допит не може продовжуватися без перерви понад дві години, а загалом – понад вісім годин на день [14] (мали місце випадки, коли допитуваний використовував перерву задля затягування допиту);
- інші тактичні ризики.

Завершальною стадією підготовки до допиту повинно бути складання плану цієї слідчої (розшукової) дії. Ми поділяємо думку тих науковців, які вважають, що план допиту у будь-якому разі повинен складатися в письмовій формі та коригуватися залежно від ситуації, що має місце під час його проведення. І підготовка до допиту підозрюваного у вчиненні протидії законній господарській діяльності, яка була здійснена службовою особою, не є виключенням.

Висновки. Безумовно, розслідування протидії законній господарській діяльності, що вчинена службовою особою, – це інтелектуальна, трудомістка діяльність, обмежена часовими рамками, проте слідчий, прокурор не мають права нехтувати підготовкою до проведення допиту підозрюваної особи, адже показання останньої можуть визначити напрями слідчо-прокурорської роботи щодо встановлення істини та притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України (станом на 5 січня 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/2341-14>.
2. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики / Г. Гросс. – 2-е изд. – М. : ЛексЭст, 2002. – 1088 с.
3. Васильев В.Л. Юридическая психология : [учебник для вузов] / В.Л. Васильев. – 5-е изд. перераб и допол. – СПб. : Питер, 2008. – 656 с.
4. Бахін В.П. Тактика допиту : [навчальний посібник] / В.П. Бахін, В.К. Весельський. – К. : Правник, 1997. – 64 с.
5. Васильев А.Н. Тактика допроса при расследовании преступлений / А.Н. Васильев, Л.М. Карнеева. – М. : Юридическая литература, 1970. – 208 с.
6. Весельський В.К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / В.К. Весельський. – К., 1999. – 20 с.
7. Журавель В.А. Допрос потерпевшего и использование его показаний для построения методики расследования отдельных видов преступлений : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; судоустройство; прокурорский надзор; криминалистика» / В.А. Журавель. – Х., 1983. – 17 с.
8. Коновалова В.Е. Допрос: тактика и психология : [учебное пособие] / В.Е. Коновалова. – Х. : Консум, 1999. – 157 с.
9. Лукашевич В.Г. Криминалистическая теория общения: постановка проблемы, методика исследования, перспективы использования / В.Г. Лукашевич. – К. : Изд-во Укр. акад. внутр. дел, 1993. – 194 с.

10. Порубов Н.И. Научные основы допроса на предварительном следствии / Н.И. Порубов. – 3-е изд. перераб. – Минск : Вышэйшая школа, 1978. – 176 с.
11. Ратинов А.Р. Судебная психология для следователей : [учебное пособие] / А.Р. Ратинов. – М. : НИИРИО ВШ МООП РСФСР, 1967. – 290 с.
12. Соловьев А.Б. Процессуальные, психологические и тактические основы допроса на предварительном следствии / А.Б. Соловьев. – М. : Юрлитинформ, 2002. – 187 с.
13. Шепітько В.Ю. Допит : [науково-практичний посібник] / В.Ю. Шепітько. – Х. : КримАрт, 1998. – 36 с.
14. Кримінальний процесуальний кодекс України (станом на 5 січня 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
15. Криминалистика: информационные технологии доказывания : [учебник для вузов] / [А.И. Баянов, Т.М. Дмитренко, В.А. Жбанкова и др.] ; под ред. В.Я. Колдина. – М. : Зерцало-М, 2007. – 752 с.

ЗАГУРСЬКИЙ О. Б.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри гуманітарних
і фундаментальних дисциплін
(Івано-Франківський навчально-
науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного
економічного університету)

УДК 343.138

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПРАВОЗАСТОСОВНОМУ РІВНІ

У статті розкрито основні підходи до розуміння правової природи кримінальної процесуальної та кримінально-правової політики. Автор аналізує особливості реалізації кримінальної процесуальної та кримінально-правової політики на правозастосовному рівні.

Ключові слова: кримінально-правова політика, кримінальна процесуальна політика, кримінальне законодавство, кримінальне процесуальне законодавство, правозастосування.

В статье раскрываются основные подходы к пониманию правовой природы уголовной процессуальной и уголовно-правовой политики. Автор анализирует особенности реализации уголовной процессуальной и уголовно-правовой политики на правоприменительном уровне.

Ключевые слова: уголовно-правовая политика, уголовная процессуальная политика, уголовное законодательство, уголовное процессуальное законодательство, правоприменение.

In the article the basic going open up near to understanding the legal nature of criminal procedural policy and criminal law policy. The author analyzes the features of the implementation of the criminal procedural policy and criminal law policy on the level of enforcement.

Key words: criminal law policy, criminal procedural policy, criminal legislation, criminal procedure legislation, enforcement.

